

FSC

PEFC

Paper from well managed
forests and controlled sources

کاغذ این کتاب از جنگل‌ها و منابع
کاملاً مدیریت شده تهیه شده است.

چگونه

یک دوست باشیم

مارکوس تولیوس سیسرون

ترجمه شهاب‌الدین عباسی

چگونه

یک دوست باشیم

کتابی درباره دوستی حقیقی

بنگاه ترجمه و نشر
کتاب پارسه

سرشناسه: سیسرون، مارکوس تولیوس، ۱۰۶-۴۳ ق.م
عنوان و نام پدیدآور: چگونه یک دوست باشیم (کتابی درباره دوستی حقیقی)/مارکوس تولیوس
سیسرون/مقدمه فیلیپ فریمن/ترجمه شهاب‌الدین عباسی
مشخصات نشر: تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری: ۱۴۴ ص
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۵۳-۸۱۵-۴
وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
یادداشت: عنوان اصلی: Laelius de amicitia
یادداشت: کتاب حاضر از زبان انگلیسی با عنوان "an
ancient guide to true friendship" به فارسی برگردان شده است.
موضوع: راه و رسم زندگی -- فلسفه -- متون قدیمی تا ۱۸۰۰م/فلسفه -- متون
قدیمی تا ۱۸۰۰م/دوستی -- فلسفه/دوستی
شناسه افزوده: عباسی، شهاب‌الدین، ۱۳۴۵-، مترجم
رده‌بندی کنگره: BJ۱۵۸۹
رده‌بندی دیویی: ۱۷۰/۴۴
شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۵۷۱۷۷

■ چگونه یک دوست باشیم

مارکوس تولیوس سیسرون	ترجمه: شهاب‌الدین عباسی
آماده‌سازی و تولید:	بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه
طراحی گرافیک: پرویز بیانی	چاپ و صحافی: دالاهو
نوبت و شمارگان: چاپ اول ۱۴۰۰، ۵۵۰ نسخه	

همه حقوق چاپ و نشر برای بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه محفوظ است.
هرگونه اقتباس از این اثر، منوط به دریافت اجازه کتبی از ناشر است.

بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری شرقی، پلاک ۷۴،

طبقه سوم، تلفن، ۶۶۴۷۷۴۰۵

www.parsehbook.com / info@parsehbook.com

@ketabeparseh

فروشگاه: تهران، خیابان ولیعصر، روبروی دوراهی یوسف‌آباد، پلاک ۱۹۴۱

تلفن: ۸۸۹۱۸۹۴

فهرست

۹	با گهرهای حکمت
۱۳	مقدمه
۲۵	چگونه یک دوست باشیم
۱۴۳	برای مطالعه بیشتر

با گوهرهای حکمت

مجموعه خردمندی کهن برای خوانندگان مدرن کاری از انتشارات دانشگاه پرینستون است که تا این تاریخ، حدود شانزده کتاب از آن منتشر شده است. در این مجموعه عده‌ای از محققان خبره، به انتخاب و ترجمه برخی از مهم‌ترین متون باستان از زبان اصلی پرداخته‌اند و مقدمه‌هایی فشرده و خواندنی و توضیحات متنی و تاریخی بر ترجمه‌شان افزوده‌اند. کتاب‌ها بر محور موضوعات مهمی مانند سیاست، زندگی فردی و اجتماعی و آداب اندیشیدن شکل گرفته‌اند که همه انسان‌ها همواره درگیر

۱۰ ■ چگونه یک دوست باشیم

و دلمشغول آن‌ها بوده و امروزه هم هستند. این آثار «قدرت درونی» دارند و در حل مسائل انسان معاصر می‌توانند منبع رجوع و کمک باشند.

اولین کتاب این مجموعه با موضوع راه‌های پیروزی در انتخابات، در سال ۲۰۱۲ منتشر شد. دو کتاب بعدی در باره راه‌ورسم‌کشورداری و مواجهه با میانسال‌ی و پیری، به ترتیب در سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱۶ منتشر شدند. چند کتاب دیگر این مجموعه با محوریت پیروزی در بحث و استدلال، روبرو شدن با مرگ، آداب دوستی، آداب رهبری و آزادی شخصی در سال ۲۰۱۸ منتشر شدند. کتاب‌های دیگر این مجموعه به موضوعاتی نظیر این اختصاص دارند که چگونه باید آرامش خود را حفظ کنیم، چگونه به جنگ و سیاست خارجی بیندیشیم و چگونه در باره خدا فکر کنیم. این چند کتاب اخیر نیز در سال ۲۰۱۹ منتشر شده‌اند. چگونه ذهنی باز داشته

با گوهرهای حکمت ■ ۱۱

باشیم و چگونه لطیفه بگوئیم از دیگر عنوان‌هایی‌اند که در سال ۲۰۲۱ انتشار یافته‌اند.

این کتاب‌های ماندگار، نویسندگان بزرگ و نامداری چون سیسرون (کیکرو)، سنکا، توسیدید (توکودیدس)، اپیکتتوس و پلوتارک (پلوتارخوس) دارند که از فیلسوفان، دولتمردان، مورخان و سخنوران بزرگ تاریخ‌اند. ترجمه همه کتاب‌های این مجموعه تقدیم خوانندگان گرامی خواهد شد.

مترجم و پژوهشگر کتاب حاضر دکتر فیلیپ فریمن، استاد علوم انسانی در دانشگاه پپردین در کالیفرنیا است. او دکترایش را از دانشگاه هاروارد در ادبیات و زبان‌شناسی کلاسیک گرفته و کتاب‌های متعددی منتشر کرده است. سه کتاب از مارکوس سیسرون و یک کتاب از برادر او در این مجموعه، به همت دکتر فریمن ترجمه و تنظیم شده است. ترجمه‌های خوب و روان او از متون کلاسیک

۱۲ ■ چگونه یک دوست باشیم

را ستوده‌اند. چگونه یک دوست باشیم براساس کتاب درباره دوستی از مارکوس تولیوس سیسرون، فیلسوف، سیاستمدار و سخنور نامدار رومی پدید آمده که آثارش در طول سده‌ها تأثیرگذار بوده است. به تعبیر فریمن، در عصر تکنولوژی مدرن و تمرکز بی‌وقفه بر «فردگرایی»، که اصل مفهوم دوستی عمیق و ماندگار را تهدید می‌کند، سیسرون بیش از هر زمان دیگری حرف برای گفتن دارد و از سخنان او می‌توان مدد جست.

شهاب‌الدین عباسی

دی ۱۳۹۹

مقدمه

بهترین دوست مارکوس تولیوس سیسرون، آتیکوس نام داشت.

نام واقعی او تیتوس پومپونیوس بود، اما به دلیل علاقه زیادی که به یونان مخصوصاً شهر آتن در ناحیه آتیکا داشت و سال‌های زیادی از بزرگسالی‌اش را در آنجا سپری کرده بود، نام آتیکوس را برای خود برگزید. او و سیسرون در جوانی دوست صمیمی هم شدند و در تمام عمر درازشان به این دوستی ادامه دادند. سیسرون خود را وقف سیاست روم کرد و بیشتر سال‌های عمرش را طی قرن یکم ق.م،

۱۴ ■ چگونه یک دوست باشیم

در زمان جنگ داخلی و آشوب‌های عظیم، در آن شهر آشفته گذراند. از طرف دیگر، آتیکوس سیاست روم را از فاصله امن آتن نظاره می‌کرد و در همین حال رابطه نزدیکش را با مردان پیشرو هر دو جناح در روم حفظ کرد. سیسرون و آتیکوس با وجود آنکه اغلب از هم جدا بودند، در طول سال‌ها نامه‌هایی رد و بدل کردند که بیانگر دوستی‌ای سرشار از احساسات گرم و دلبستگی‌های نادر بود. در سال ۴۴ ق.م سیسرون در دهه ششم عمر خود بود و طبق معیارهای رومی پیرمرد شمرده می‌شد. او طی این سال‌ها در مزرعه‌اش در بیرون از روم و دور از قدرت سیاسی دیکتاتوری یولیوس (ژولیوس) سزار زندگی می‌کرد. سیسرون در آنجا به نوشتن روی آورد تا درد تبعید و غم از دست دادن دختر دلبندهش را که در آن ایام از دنیا رفته بود، تسکین بدهد. او در دوره‌ای چند ماهه برخی از خواندنی‌ترین و تأثیرگذارترین رسالاتی را که تا به حال

در بارهٔ موضوعات گوناگونی چون ماهیت خدایان و نقش درست حکومت تا خوشی‌های پابه‌سن گذاشتن و راز سعادت جویی در زندگی نوشته شده است، به نگارش درآورد. یکی از این آثار، رسالهٔ کوچکی دربارهٔ دوستی است که به آتیکوس تقدیم شده است.

چگونه یک دوست باشیم - یا به لاتینی *De Amicitia* - مسلماناً بهترین کتابی است که تا به حال دربارهٔ این موضوع نوشته شده است. برخی رومیان دوستی را بیشتر در قالب‌های عملی می‌دیدند و آن را ارتباطی بین مردم برای منافع دوطرفه می‌شمردند. سیسرون انکار نمی‌کرد که چنین دوستی‌ای مهم است، اما از دایرهٔ دوستی منفعت‌جویانه فراتر رفت و به ستایش نوع عمیق‌تری از دوستی رسید که در آن دو نفر در وجود یکدیگر خویشتن دیگری را می‌یابند که در پی نفع یا امتیاز از طرف مقابل نیست.

فیلسوفانی یونانی چون افلاطون و ارسطو، صدها سال

۱۶ ■ چگونه یک دوست باشیم

پیش از آن مطالبی دربارهٔ دوستی نوشته بودند. در واقع، سیسرون عمیقاً تحت تأثیر نوشته‌های ایشان بود. اما سیسرون از پیشینیان خود فراتر رفت و در این اثر کوتاه، یک راهنمای گیرا و اثرگذار پدید آورد برای یافتن، حفظ کردن و ارج نهادن کسانی در زندگی‌مان که برایشان ارزش قائلیم اما نه به دلیل آنچه می‌توانند به ما بدهند، بلکه به این دلیل که در آن‌ها روحی خویشاوند می‌یابیم. زمینهٔ خیالی کتاب، بحثی است که در سال ۱۲۹ ق.م، در یک باغ بین سردار و سخنور رومی سالخورده‌ای به نام گایوس لیلیوس و دو داماد جوانش گایوس فانیوس و کوئینتوس موکیوس اسکایوولا صورت گرفت. لیلیوس عزادار بود و دوست صمیمی‌اش اسکپیو آفریکانوس را چند روز پیش از آن از دست داده بود. دو مرد جوان از لیلیوس درخواست کردند به آن‌ها بگویند او و اسکپیو از دوستی حقیقی در طول زندگی‌شان و ارتباطی که با هم

داشتند، چه آموختند. لایلیوس ابتدا نپذیرفت اما بعد به درخواست آن‌ها پاسخ داد. سیسرون می‌گوید اسکایوولا خودش چند دهه بعد برایش تعریف کرد که آن روز چه آموخت. سیسرون جوان آن زمان در محضر اسکایوولا درس می‌خواند که سیاستمدار و حقوقدانی پیر بود. او سپس برای دوست‌اش آتیکوس و همهٔ خوانندگانش در طول سده‌ها، سخنان لایلیوس — و در حقیقت سخنان سیسرون — را در باب ماهیت دوستی روایت کرد.

چگونه یک دوست باشیم پر از توصیه‌هایی جاودان دربارهٔ دوستی است. بعضی از بهترین آن‌ها به این شرح است:

۱. دوستی انواع گوناگونی دارد: سیسرون تصدیق می‌کند که آدم‌های خوب فراوانی هستند که در زندگی مان به آن‌ها برمی‌خوریم و آن‌ها را دوست خود می‌خوانیم. حال می‌خواهد این افراد شرکای تجاری ما باشند، یا

۱۸ ■ چگونه یک دوست باشیم

همسایه‌مان یا هر نوع آشنای دیگر. اما سیسرون میان این دوستی‌های معمولی و کاملاً مفید، و دوستان نادری که ارتباط عمیق‌تری با آن‌ها برقرار می‌کنیم تمایزی کلیدی قائل می‌شود. این دوستی‌های خاص ضرورتاً نادر است، چون وقت و مایهٔ بسیار زیادی از ما می‌گیرد. اما چنین دوستانی زندگی ما را عمیقاً تغییر می‌دهند، همان‌طور که ما زندگی آن‌ها را تغییر می‌دهیم.

۲. تنها افراد نیک می‌توانند دوست حقیقی باشند: کسانی که منش اخلاقی ضعیفی دارند نیز می‌توانند دوست داشته باشند، اما فقط می‌توانند دوستانی برای کسب منافع باشند به این دلیل ساده که دوستی واقعی اعتماد، خردمندی و طبع نیک می‌خواهد. آدم‌های خودکامه و بی‌اخلاق ممکن است از یکدیگر استفاده کنند، همان‌طور که ممکن است از آدم‌های خوب استفاده کنند. اما آدم‌های بد هرگز نمی‌توانند در زندگی‌شان دوستی واقعی بیابند.

۳. باید دوستان خود را با دقت انتخاب کنیم: مجبوریم دوستی‌هایمان را خوب بسنجیم دست کم به این دلیل ساده که اگر بفهمیم دوستان آن کسی نبوده که فکر می‌کردیم، پایان دادن به آن رابطه ممکن است بسیار سخت و دردناک باشد. پیش از اینکه به اقتضای دوستی حقیقی از وجودمان مایه بگذاریم، باید وقت بگذاریم و آهسته گام برداریم و بینیم در ژرفای دل کسی که می‌خواهیم با او دوست شویم، چه می‌گذرد.

۴. دوستان شما را به آدم‌های بهتری تبدیل می‌کنند: هیچ‌کس نمی‌تواند در انزوا و تنهایی رشد کند. اگر به حال خود رها شویم، راکد می‌شویم و قادر نخواهیم بود خودمان را آن‌طور که هستیم، بینیم. دوست حقیقی شما را به تکاپو وامی‌دارد که آدم بهتری شوید چون قابلیت آن را در وجودتان درک می‌کند.

۵. دوستان جدید بیابید، اما دوستان قدیمی را حفظ

۲۰ ■ چگونه یک دوست باشیم

کنید: هیچ دوستی‌ای خوشایندتر از دوستی با کسی نیست که از اول با شما بوده است. اما خودتان را به رفقای دوران جوانی محدود نکنید، که دوستی‌شان ممکن است براساس علایقی بوده باشد که دیگر در آن‌ها شرکت ندارید. همیشه در قبال دوستی‌های جدید گشاده‌رو باشید، از جمله با آن‌ها که جوان‌ترند. هم‌شما و هم‌آن‌ها با این دوستی کامل‌تر می‌شوید.

۶. دوستان بایکدیگر روراست هستند: دوستان همیشه حرف‌هایی به شما می‌زنند که لازم است بشنوید، نه آنچه خوش دارید به شما بگویند. کلی آدم در دنیا هست که برای اهداف خودشان تملق شما را می‌گویند. اما فقط دوست حقیقی — یا دشمن — با گفتن حقیقت به شما، خطر عصبانی کردن‌تان را به جان می‌خرد. و اگر خودتان آدم خوبی باشید، باید به حرف‌های دوستان‌تان گوش بدهید و از حقایقی که درباره‌تان می‌گویند استقبال کنید.

۷. پاداش دوستی خود دوستی است: سیسرون تصدیق می‌کند که دوستی امتیازهای عملی متعددی دارد مانند پند و مشورت، هم‌صحبتی و حمایت در مقاطع سخت. دوستی حقیقی در ذات خود رابطه‌ای کاسبکارانه نیست، دنبال بازپرداخت هم نیست و دیدی محاسبه‌گرانه ندارد.
۸. یک دوست هرگز از دوست‌اش نمی‌خواهد کار نادرست انجام دهد: یک دوست برای دوست خود چیزهای زیادی را به خطر می‌اندازد اما شرف و آبرو را نه. اگر دوستی از شما بخواهد دروغ بگوید، کلاهبرداری کنید یا کاری شرم‌آور انجام دهید، دقت کنید که آیا آن شخص واقعاً همان آدمی است که فکر می‌کردید. دوستی بر خیر و نیکی استوار است، به همین دلیل امکان ندارد از کسی که نیت خیر ندارد، انتظار این نوع دوستی را داشته باشیم.
۹. ممکن است دوستی به مرور زمان تغییر کند:

۲۲ ■ چگونه یک دوست باشیم

دوستیِ دورانِ جوانی مانند دوستیِ دورانِ پیری نیست. نباید هم باشد. زندگی ما با گذشت زمان تغییر می‌کند، اما خصلت‌ها و ارزش‌های محوری‌ای که در سالیان پیشین ما را به طرف دوستی سوق دادند، می‌تواند ماندگار باشد. و همچون شراب، بهترین دوستی‌ها نیز کهنه‌ترین آن‌هاست. ۱۰. بدون دوست زندگی ارزش زیستن ندارد: یا

همان‌طور که سیسرون می‌گوید: «فرض کنید خدایی شما را به مکانی دور می‌برد و در آنجا انبوهی از هر نعمت مادی را که دلتان می‌خواست در اختیارتان قرار می‌داد، اما امکان دیدن انسان‌ها را از شما سلب می‌کرد. آیا برای تحمل چنین زندگی‌ای مجبور نبودید مثل آهن باشید؟ آیا در این حالت، در این تنهایی محض، توانایی برخورداری از خوشی و لذت را کاملاً از دست نمی‌دادید؟»

کتاب کوچک سیسرون دربارهٔ دوستی، بر نویسندگان اعصار بعدی، از قدیس آگوستین تا دانته شاعر ایتالیایی و

دیگران، تأثیری عظیم داشته است. این کتاب از نخستین آثاری بود که به انگلیسی ترجمه و چاپ شد و امروزه به همان اندازه ارزشمند است. در عصر فناوری‌های مدرن و تمرکز بی‌وقفه بر ذات فردی، که اصل مفهوم دوستی عمیق و ماندگار را تهدید می‌کند، سیسرون بیش از هر زمان دیگری حرف برای گفتن دارد.